

УДК 364.012

DOI: 10.31548/hspedagog2021.01.031

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**МІХЕЄВА О. Ю.**, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальної педагогіки

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова**E-mail: Mixeeva2007@ukr.net**

Анотація. У статті здійснено характеристику екологічної соціальної роботи. Визначено основні етапи становлення та розвитку екологічної соціальної роботи. Охарактеризовано основні концептуальні засади екології соціальної роботи.

Ключові слова: соціальна робота, екологічна соціальна робота, екологічна справедливість, екологічний расизм.

Актуальність. Екологічні проблеми сьогодні стають частиною соціальної роботи. Соціальна робота дедалі більше піднімає питання важливості включення та розгляду екологічних проблем. Останні наукові дослідження в соціальній роботі як в Україні, так і за кордоном сформуvalи інноваційний підхід та концепцію, що спрямована на вивчення особистості в соціальному середовищі, які розглядають соціальне середовище через поєднання та вплив на особистість двох складових, а саме природного середовища та штучного середовища. Представники даного підходу доводять, що існує зв'язок між благополуччям людини і планети, тобто її екологією. Саме тому було визначено один із напрямів соціальної роботи, який отримав назву екологічна соціальна робота.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Переважно питаннями екологічної соціальної роботи займалися зарубіжні науковці, а саме: Л. Домініеллі, Емі Крингс, Браян Джі Віктор, Джон Матіас, С. Рамсай та ін.

Серед українських науковців питанню екологічної соціальної роботи та зеленій соціальній роботі значну кількість публікацій присвячено А. Львовичкіної, Т. Семигіної.

Мета. Охарактеризувати екологічну соціальну роботу та

особливості її вивчення та здійснення в українській соціальній роботі.

Матеріали та методи дослідження. Ця наукова робота будується на аналізі наукової літератури через систему пошуку Google Scholar. Під час пошуку опрацьовані англomовні та статті українських науковців, які розкривають теоретичні та практичні аспекти екологічної соціальної роботи.

Результати роботи дозволили визначити на основі пошукової роботи історичні етапи формування екологічної соціальної роботи та використання їх у соціальній роботі.

Екологічна соціальна робота є досить актуальною про що свідчить включення даного аспекту в національні та міжнародні проекти соціальної роботи. В межах Глобальної програми соціальної роботи та соціального розвитку одним із аспектів якої є «робота по забезпеченню екологічної стійкості», що внесена в список чотирьох головних пріоритетів соціальної роботи на міжнародному рівні. Крім цього значна кількість країн підкреслили важливість включення екологічних проблем в соціальну роботу. В таких країнах як Індія, Чилі, Сальвадор пріоритетом є визнання зв'язку між захистом навколишнього середовища та практикою соціальної роботи. В Сполучених Штатах Америки

© Міхеєва О. Ю.

академією соціальної роботи та соціального забезпечення визначено, що в практику соціальної роботи мають входити аспекти що стосуються екології та змін в природньому середовищі.

Питання щодо навколишнього середовища та його збереження були актуальними ще з періоду заснування соціальної роботи як професії. Прикладом цього є діяльність соціальних працівників Будинку поселення (США), які реалізували програми по боротьбі з забрудненнями навколишнього середовища. Досить актуальним даний напрям був у закордонних країнах у 1960 році.

У 60-ті роки ХХ століття у соціальній роботі було виокремлено напрям, який отримав назву «соціальна екологія», метою якої було вивчення екології людини, що передбачало вивчення взаємодії суспільства та навколишнього середовища.

Наслідком цього стали роботи американських науковців Роберта Езра Парка, Ернеста Берджесса, Родеріка Маккензі, які видали наукову працю «Екологія людини» в якій описували існування соціальної екології та взаємодії людини і навколишнього середовища.

У 1972 році стрімко розвивається екологічна теорія (Карел Гермейн, Алекс Гіттерман), яка розглядалася через життєву модель («Life model»). Науковці дану теорію соціальної роботи розуміли, як комплекс методів адаптації та соціалізації клієнтів для досягнення ними змін, рівень яких відповідав би вимогам навколишнього середовища, його соціальному та фізичному середовищу і відповідало потребам та життєвим цілям особистості.

На думку Т. Семігіної «...звернення соціальних працівників до екологічної теорії було продиктоване життєвою необхідністю врахування особливостей, проблем

взаємодії людини з навколишнім середовищем. Якщо більшість теорій соціальної роботи зосереджувалася лише на особистості, вважаючи навколишнє середовище фоном її життєдіяльності, то екологічна теорія наголошує на цінності не лише довкілля у всіх його вимірах, а й усіх взаємозв'язків, взаємообмінів. При цьому людина своєю діяльністю змінює оточення, а довкілля своїми впливами змінює людей, що є свідченням їх взаємного пристосування. У цих теоретичних координатах і викристалізувалася екологічна теорія соціальної роботи. Спеціалісти, які вдаються до неї, намагаються методами адаптації і соціалізації клієнта стимулювати його особистісні зміни задля досягнення відповідності його стану вимогам навколишнього середовища. Їх старання можуть спрямовуватися і на зміну соціального і фізичного середовища, щоб воно якомога більше відповідало правам, потребам і життєвим цілям особистості....» [1, с. 20].

Починаючи з 2000-х років питання екологічного напрямку у соціальній роботі стали досить актуальними та почали привертати увагу науковців соціальної роботи. Р. Екерслі у своїх наукових дослідженнях доводить про вплив екології на громаду, відповідно до якої почали зараховувати і навколишнє середовище [3]. Починаючи з 2000 року з'являється ряд термінів та підходів щодо розуміння складових екологічної соціальної роботи: «зеленої економіки» (Програма ООН з навколишнього середовища (2010 р.) яка має сприяти підвищенню добробуту людей, соціальної справедливості та знижуватиме ризики для довкілля та бідності населення)[8]; «екологічна справедливість» – справедливий доступ до природних ресурсів громад та безпечне середовище [6, с. 272]; «екологічний расизм» – небезпечний вплив

© Міхеєва О. Ю.

навколишнього середовища на малозабезпечені громади. Всі ці аспекти сприяли виникненню екологічної соціальної роботи.

Основними концептуальними дослідженнями щодо екології соціальної роботи стали дослідження британської науковиці Л. Доміnellі. Авторка описує у своїх наукових працях роль соціальних працівників у захисті людей та громад від екологічних катастроф [2].

Важливість вчасного реагування на проблеми, що пов'язані з довкіллям, дозволило соціальній роботі удосконалити та розширити свої концепції, а також визначити обов'язки перед громадами та людьми (Джон Коатс, Мел Грей) [4].

Екосоціальний підхід у соціальній роботі обґрунтував бельгійський науковець Джеф Пітерс. Він описує стимулювання громад та використання ресурсу громади для протистояння викликам.

Виходячи з вище сказаного можемо констатувати, що дані концепції мають цілісний підхід щодо розуміння екосистеми, розуміння взаємозв'язку між усіма її складовими, розуміння про необхідність піклуватися про неї і планету в цілому, а також справедливому розподілі ресурсів.

Важливим при цьому щоб соціальні працівники виступали активними суб'єктами щодо розв'язання проблем та ініціації розгляду питань довкілля та екології. Соціальні працівники можуть ініціювати розробку та впровадження екологічних програм та проєктів, бути учасниками екологічних рухів, спонукати громаду до відстоювання своїх прав на безпечне довкілля тощо.

На сьогоднішній день існує ряд теоретичних підходів щодо навчання соціальних працівників у напрямі екологічної соціальної роботи.

Першим підходом є підготовка до роботи в умовах катастроф. Зміст

даного підходу спрямований на розробку та надання програм допомоги потерпілим, протидія дискримінації, активізація громад для відновлення середовища.

Другий підхід, підготовка до роботи щодо соціально-економічного та екологічного розвитку громад, зміст якого полягає у зменшенні екологічної несправедливості в громаді, навчання розумному споживанню, готовність протидіяти екологічним викликам.

І останній підхід, підготовка до політичної соціальної роботи. Він полягає у лобюванні інтересів громади, які зазнають екологічної дискримінації, протидія нерівності, вплив на урядові структури [1, с. 11–27].

Висновки і перспективи. Отже, проведений аналіз наукових досліджень щодо екологічної соціальної роботи засвідчує інтерес науковців до даної проблеми та її актуальність. Даний напрям соціальної роботи на сьогодні проходить процес активного розвитку та спрямований на актуалізацію, розвиток і самоорганізацію громад. Перспективи подальшої роботи ми вбачаємо в тому, що питання екологічної соціальної роботи залишається відкритим, це зумовлює необхідність розробки конструктивного підходу до її вивчення та впровадження у практику соціальної роботи України.

Список використаних джерел

1. Семігіна Т. Чому соціальна робота набуває зеленого кольору?. *Вісник АПСВТ*. 2018. № 2. С. 11-27.
2. Dominelli L. (2018). *The Routledge handbook of green social work*. London, UK: Routledge.
3. Eckersley R. *The Green State: Rethinking Democracy and Sovereignty*. MIT Press. 204. 348 p.
4. Gray M., Coates J., Hetherington T. (2012). *Environmental social work*. London, UK: Routledge.

5. Matthies A. Narhi K., Ward D. (2001). *The eco-social approach in social work*. Jyvaskyla, Finland: Sophi Publishers.

6. Miller S., Hayward R., Shaw T. Environmental shifts for social work: A principles approach. *International Journal of Social Welfare*. 2012.Vol. 21(3). P.270-277.

7. Ramasay S., Boody J. (2017). Environmental social work: A concept analysis. *The British Journal of Social Work*, 47 (1). 68-86 p.

8. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. United Nations Environment Programmer. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=400&nr=126&menu=35> (дата звернення: 15.04.2021).

References

1. Semihina T. Chomu sotsialna robota nabuvaie zelenoho koloru?. *Visnyk APSVT*. 2018. №2. S.11-27.

2. Dominelli L. (2018). *The Routledge handbook of green social work*. London, UK: Routledge.

3. Eckersley R. *The Green State: Rethinking Democracy and Sovereignty*. MIT Press. 204. 348 p.

4. Gray M., Coates J., Hetherington T. (2012). *Environmental social work*. London, UK: Routledge.

5. Matthies A. Narhi K., Ward D. (2001). *The eco-social approach in social work*. Jyvaskyla, Finland: Sophi Publishers.

6. Miller S., Hayward R., Shaw T. Environmental shifts for social work: A principles approach. *International Journal of Social Welfare*. 2012.Vol. 21(3). P.270-277.

7. Ramasay S., Boody J. (2017). Environmental social work: A concept analysis. *The British Journal of Social Work*, 47 (1). 68-86 p.

8. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. United Nations Environment Programmer. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=400&nr=126&menu=35> (data zvernennia: 15.04.2021).

CHARACTERISTICS OF ECOLOGICAL SOCIAL WORK

Mikheieva O.Yu.

Abstract. *The article describes the ecological social work. The main stages of formation and development of ecological social work are determined. The basic conceptual bases of ecology of social work are characterized.*

Keywords: *social work, ecological social work, ecological justice, ecological racism.*